

6D030100-Құқықтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін Байгундинов Ельдос Нагымбаевичтің «Анасының жаңа туған баланы өлтіруінің қылмыстық құқықтық ерекшеліктері (қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері)» тақырыбына диссертация

АҢДАТПА

Зерттеу тақырыбының өзектілігі азаматтардың әл-ауқаты мен халықтың өмір сүру деңгейін арттыру болып табылатын Қазақстан Республикасының Үкіметі жүргізетін экономикалық және саяси қайта құруларға негізделеді. Зерттеу жұмысының тақырыбы, бұл мәселені одан әрі терең зерттеу қажеттілігі анықтайды. Бұған негіз ретінде құқықтық реттеуден тыс қалған мәселелер: анасының жаңа туған баласын өлтіру кезіндегі, жаңа туған бала мен бала түсінігі, қылмыс оқиғасы болған соң объективтік жақ пен субъективтік жақтың дұрыс анықталмауы, ҚР қылмыстық кодексінде көзделмеген жағдайлардың орын алған кездегі сұрақтар, бұл қылмыстың дұрыс сараланбауына тікелей әсер етеді.

Қазақстан Республикасында 2017-2021 жылдар аралығындағы ҚР ҚК 100- бабы «Жаңа туған баланы анасының өлтіруі» бойынша статистикасы:

Көрсеткіш атауы	2017	2018	2019	2020	2021
Тіркелгені	28	75	85	27	50
Аяқталғаны	38	7	22	9	22
Сотқа жіберілген	16	7	22	9	21
Ақтамайтын негіздер бойынша қысқартылған құқық бұзушылықтар саны	22	0	0	0	1
Ақтайтын негіздер бойынша қысқартылған құқық бұзушылықтар саны	40	117	114	69	73
Сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген құқық бұзушылықтар саны	7	29	23	6	14

Семей қаласы бойынша 2017 жылы – 0; 2018 жылы - тіркелген – 2; ақтайтын негіздер бойынша қысқартылғандар -2; 2019 жылы тіркелген – 2, аяқталғаны – 1, ақтайтын негіздер бойынша қысқартылғандар -1; 2020 – 0; 2021 жылы тіркелген –1, ақтайтын негіздер бойынша қысқартылғандар -1 қылмыстық құқық бұзушылықтар тіркелген болатын.

Жоғарыда ұсынылған көрсеткіштерге қарайтын болсақ, бұл қылмыстың жыл сайын көбейіп келе жатқаны байқалады және тіркелген қылмыстардың сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген құқық бұзушылықтар саны сотқа жіберілген істерден аз емес. Бұл осы қылмысты тергеу барысында заңнамалық тұрғыда шешілмеген мәселелерге байланысты

болғанын көрсетеді.

Демографиялық көрсеткіштердің тұрақсыздығына байланысты ерекше мәнге ие болады. Қазақстан Республикасында балалар өлімінің деңгейі бұрынғысынша жоғары болып отыр.

Жоғарыда аталған проблеманы ескере отырып, қазіргі кезеңде жеке адамның құқықтары мен бостандықтарын, атап айтқанда, жаңа туған баланың өмірі мен денсаулығын қорғау ерекше маңызға ие.

Жасына, нәсіліне, дініне, саяси нанымына, экономикалық немесе әлеуметтік жағдайына қарамастан, кез келген адамның негізгі құқықтарының бірі болып табылатындықтан, Қазақстан Республикасы келесідей нормативтік құқықтық актілерді ратификациялаған:

- 10 желтоқсанда 1948 жылы қабылданған адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, адам құқықтарын және ең алдымен өмір сүру құқығын егжей-тегжейлі анықтады;

- Адам құқықтары туралы халықаралық пактілер 1966 ж. атап айтқанда, азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің 6-бабында - өмір сүру құқығы, заңмен қорғалатын әр адамның ажырамас құқығы болып табылады, оған сәйкес ешкімді өз бетінше өмірден айыруға болмайды;

- 20 қараша 1989 жылы қабылданған бала құқықтары конвенциясы Нью-Йорк қ. АҚШ, Бала құқықтары туралы конвенцияны ратификациялау туралы 8 маусым 1994 жылғы ҚР Жоғарғы Кеңесінің Қаулысының 2- бабына сәйкес мемлекет оның ата-анасының немесе қамқоршысының қандай да бір кемсітушіліксіз нәсіліне, түр-түсіне, жынысына, тіліне, дініне, саяси немесе өзге де сенім-нанымдарына, ұлттық, этникалық немесе әлеуметтік шығу тегіне, мүліктік жағдайына, баланың денсаулығының және туылуының жай-күйіне немесе өзге де жағдайларына қарамастан, барлық құқықтарын құрметтейді және қамтамасыз етеді;

- Қазақстан Республикасының құқықтық саясатының 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы ҚР Президентінің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығы.

Қазақстан Республикасының Конституциясында бұл мәселеге 2-тарау берілген, онда 15-бапта «Әркімнің өмір сүруге құқығы бар. Ешкімнің өз бетінше адам өмірін қиюға хақысы жоқ». Сондай-ақ, Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің 2-бабында «Қылмыстық кодекстің міндеттері» деген бапта қылмыстық заңның бірінші кезектегі міндеттері атап өтілді «...адамның және азаматтың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін, меншікті, ұйымдардың құқықтары мен заңды мүдделерін...». Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің Ерекше бөлігі «жеке адамға қарсы қылмыстар» тарауынан басталады, яғни бұл адам құқықтары мен құндылықтарының Қылмыстық кодекспен қорғалып, жоғары маңыздылығын көрсетеді.

Адам өлтіру - адамға қарсы ең ауыр қылмыс, ол адамдың өмірін қияды - оның ең құнды артықшылықтарының бірі, ол қоғамға үлкен зиян келтіруі.

Адам өлтіру кезінде, қалпына келтіруге немесе өтеуге болмайтын

салдарлар пайда болады, адам өлімі қайтымсыз, өйткені бұл мәселе қоғамды қатты алаңдатады, заңнама сотқа бірқатар жағдайларды ескере отырып мынадай қылмыстар туралы істерді сараланған түрде қарауға мүмкіндік береді: қылмыскердің жеке басы, кінә нысаны, жасау тәсілі, жеңілдететін немесе ауырлататын жағдайлардың болуы немесе болмауы.

Заңнамада жеңілдететін мән-жайлары бар қылмыстардың бірі жаңа туған баланы анасының өлтіруі болып табылады. 1998 жылы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде бұл құрам алғаш рет кіргізілген болатын.

Қазақстан Республикасының Президенті 2019 жылғы 2 қыркүйектегі халыққа Жолдауында «Біз шамадан тыс қудалау шаралары мен сот төрелігінің қатаң жазалау тәжірибесінен бас тарттық. Алайда, елімізде ауыр қылмыстардың саны азаймай тұр. Біз заңнамамызды ізгілендіру ісіне көбірек мән беріп, азаматтардың негізгі құқықтарын назардан тыс қалдырдық. Жыныстық зорлық-зомбылық, педофилия, есірткі тарату, адам саудасы, әйелдерге қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылық және басқа да ауыр қылмыстарға, әсіресе, балаларға қатысты қылмыстарға қолданылатын жазаны шұғыл түрде қатайту қажет. Бұл мәселені шешуді Парламентке және Үкіметке тапсырамын».

Қазіргі уақытта өмір сүру жағдайының өзгеруіне, әлеуметтік-экономикалық проблемалардың шиеленісуіне, өмір сүру деңгейінің төмендеуіне байланысты қылмыс, атап айтқанда, жаңа туған баланы анасының өлтіруі көбеюде. ҚР Қылмыстық кодексіне сәйкес, жаңа туған баласын босану кезінде, сол сияқты одан кейінгі кезеңде психикасын күйзелтетін ахуал болған жағдайларда немесе есінің дұрыстығын жоққа шығарылмайтын психикасының бұзылуы жағдайында да қасақана өлімге әкелуі болып табылады. Бұл жағдайда, жаңа туған баланы анасының өлтіруінен бала өлтіруді айыра білу керек. Өйткені баланы өлтіру қылмыстар бойынша, субъектісіне қарамастан 18 жасқа дейінгі баланың кез-келгені жатқызылады. Осыған байланысты жаңа туған баланы анасының өлтіру мәселелерін зерттеу үшін белгілі бір теориялық және практикалық қызығушылық болуы керек. Бұл қылмыстың мәнін талдау барысында: адам өлтіру қылмыстық құқық бұзушылықтарының алдын алудың қолданыстағы әдіс-тәсілдеріне, аналардың жаңа туған балаларын өлтіруінің ерекшеліктерін атап өту, сондай-ақ зерттеліп жатқан қылмыстық құқық бұзушылық үшін қылмыстық жауапкершілікті регламенттеу мәселесін заңнамалық тұрғыда шешуге бағытталған мәселелерге екінші жағынан қарауға мүмкіндік береді.

Жаңа туған баланы анасының өлтіруі барлық қылмыстық құқық бұзушылықтар арасында, соның ішінде зорлық-зомбылық қылмыстық құқық бұзушылықтарының ішінде кішігірім орын алады. Алайда, мәселені терең зерттегенде бірқатар жағымсыз құбылыстар пайда болады. Әйелдердің қылмыстық мінез-құлқы жеткілікті зерттелмеген. Сонымен қатар қоғамға қайшы, соның ішінде әйелдердің қылмыстық мінездері қоғамға, отбасына кері әсерін тигізіп жатыр. Әйелдер қылмыстылығы – қоғамның, оның рухының салауатты жүріс-тұрысының көрсеткіші, адамзат құндылығының

негізіне деген қатынасы.

Әлеуметтік жағдайлары тұрақсыз ортада біз қарастыратын қылмыстық құқық бұзушылықтар үлесінің артқанын ерекше атап өткен жөн. Адамдарға жасалатын зорлық-зомбылық әрекеттерді бұл ортаның өкілдері күнделікті жалпыға бірдей мінез-құлық ретінде қабылдайды. Өлтіруші аналардың арасында алкогольизмге, нашақорлыққа тәуелді және басқа да психикалық ауырулармен ауыратындар көп кездеседі. Осыған байланысты қарастырылып отырған қылмыстық құқық бұзушылыққа қарсы күресте арнайы алдын-алудың сараланған нысандарын әзірлеу және қолдану қажет.

Жаңа туған баланы анасының өлтіруінің алдын-алу үшін қылмыстық құқық бұзушылықтың осы түріне ықпал ететін, себептер мен жағдайлардың шеңберін анықтау қажет. Статистика мен практиканың салыстырмалы талдауы көрсеткендей, жаңа туған баланы анасының өлтіруі - бұл жоғары латенттік қылмыстық құқық бұзушылық. Мұның себебі – әйел өзінің жүктілігін жасыруға тырысады, туыстары мен жақындары әйелдің жағдайын білмейді. Нәтижесінде, жаңа туған балалардың мәйіттері табылған жағдайда, босанған әйелді табу қиынға соғады. Ал жазаланбаушылық, ол жаңа қылмыс жасауға ықпал етеді. Жаңа туған балаларды өлтіруге ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, еліміздегі заңдылық пен құқықтық тәртіпті нығайтуға, қоғамдағы адамгершілікті жоғарлатуға бағытталған болып және оның алдын алу бойынша бірқатар шараларды әзірлеуге мүмкіндік береді. Жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмыстық құқық бұзушылығының, қолданыстағы алдын-алу және алдын-алу шаралары жеткіліксіз және тиімсіз.

Жаңа туған балаларды аналардың өлтіруіне қарсы күрестің тиімділігі тек алдын-алу субъектілерінің алдын-алу әрекеттеріне және жаңа туған баланы өлтірген кінәлілерді ұстау мен жазалауға ғана емес, сонымен бірге оның әрекетін дұрыс құқықтық бағалауға да байланысты.

Бұл қажеттілік әділет және құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жаңа туған балаларды өлтіруді саралауы кезінде жасалған іс-әрекетті бағалаудың бірыңғай критерийлерінің болмауының қалыптасқан теріс тәжірибесінен туындайды.

Мұның себебі, осы уақытқа дейін құқықтанушылар Қазақстан Республикасы ҚК-нің 100-бабында «кейінгі кезеңде» терминін қолдана отырып, жаңа туған баланы кім деп санау керек, заң шығарушы қандай уақыт кезеңін білдіреді деген мәселе бойынша ортақ пікірге келе алмады. Жаңа туған баланы анасының өлтіруінің субъективті жағы көптеген дау-дамайды тудырады.

Осыған сүйене отырып, жаңа туған баланы анасының өліміне қатысты мәселелерді ғылыми тұрғыдан зерттеу барысында, құқық қорғау органдарының жұмысын жақсартуға белгілі бір үшін белгілі маңызы бар. Осыған байланысты, ең алдымен, жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмыстық құқық бұзушылығының қылмыс құрамын саралау қажет (объект, объективті жағы, субъективті жағы, субъект).

Тақырыптың зерттелу деңгейі. Диссертациялық зерттеудің

тақырыбы бойынша әсіресе, жалпы танылған жаңа туған баланы анасының өлтіруіне қатысты көптеген ғылыми зерттеулер бар екені белгілі. Ол конституциялық құқық, қылмыстық құқық, криминология, философия, саясаттану, экономика және тарих саласындағы ғалымдармен кеңінен зерттелген.

Жаңа туған баланы анасының өлтіруінің құқықтық негіздерді зерттеуге, сондай-ақ жаңа туған баланы анасының өлтірудің қылмыстық-құқықтық және криминологиялық зерттеуіне айтарлықтай үлес қосқан шетелдік ғалымдар: Ю.М.Антонян, М.Н.Гернет, А.К.Звирбуль, Е.Б.Кургузкина, К.Ш.Курманов, О.В.Лукичев, Л.И.Тиминая, Т.Д.Цыбуленко, Г.Фабриц, Г. С. Шарипова және т.б. Осыға дейінгі диссертациялық жұмыстарда балаларды өлтірудің қылмыстық-құқықтық, криминологиялық және қылмыстық іс жүргізу проблемаларына арналған болатын (тар мағынада бала өлтіру деп жаңа туған балаларды өлтіруді түсіну керек деген ескерту жасалды).

Бұдан басқа, Қазақстан Республикасында жаңа туған баланың анасын өлтіру мәселелері бойынша тереңдетілген арнайы зерттеулер жүргізілген жоқ. Осыған байланысты осы зерттеу жұмысының кейбір аспектілерін, соның ішінде криминология мен қылмыстық құқықтың жалпы ережелерін келесідей Қазақстан Республикасының ғалымдары қозғады: Б.И. Ахметов, Б.С. Бейсенов, А.А. Гаитов, Е.И. Каиржанов, И.В. Корзун, Г.С. Мауленов, М.С. Нарикбаев, Р.Т. Нуртаев, С.М. Рахметов, К.Ж.Балтабаев, Г.Р. Рустемова, В.А. Сергиевский, А.Б. Скаков, Д.С. Чукмаитов, Р.М. Жамиева және басқалар.

Зерттеу объектісі қарастырылып отырған мәселенің күрделілігіне сәйкес анасының жаңа туған баланы өлтірумен байланысты туындайтын қоғамдық қатынастар.

Зерттеу пәні жаңа туған баланы анасының өлтіруінің қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері, бұл қылмыстық құқық бұзушылықты жасауға ықпал ететін себептер, жағдайлар және эмоциялары, олардың тенденциялары, қылмыскерлердің жеке басы, осы қылмыстарды жасаушылардың психологиялық, физиологиялық ерекшеліктері, сондай - ақ жаңа туған баланы анасының өлтіргені үшін жауапкершілік туралы қылмыстық-құқықтық норма, оның негізгі сипаттамалары болып табылады.

Зерттеу жұмысының мақсаты – жаңа туған баланы анасының өлтіруінің қылмыстық-құқықтық талдау мен синтез кезіндегі себептерді, жағдайларды және эмоцияларды анықтап, оларды алдын-алуды жетілдіру жолдарын ұсыну болып табылады.

Осы мақсаттарға жету үшін келесі негізгі **міндеттер** қойылды:

- жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмысына талдау жасау;
- жаңа туған баланы өлтіру туралы заңнаманың даму тарихын көрсету;
- қылмыс объектісі мен объективтік жағын ашу;
- қылмыс субъектісі мен субъективтік жағын ашу;
- жаңа туған баланы анасының өлтіруінің жағдайын, құрылымын,

динамикасын талдау;

- жаңа туған баланы анасының өліміне ықпал ететін себептерді кешенді зерттеу;

- жаңа туған балаларын өлтіретін аналарға тән жеке мінез-құлқын зерттеу (әлеуметтік-демографиялық, мәдени-білім беру, эмоционалды-еріктік қасиеттер);

- жаңа туған балаларды өлтірудің себептері мен жағдайларын жою бойынша ішкі істер органдары мен басқа да субъектілерінің алдын алу қызметінің тиімділігін арттырудың негізгі бағыттарын айқындау;

- аналардың жаңа туған балаларын өлтіруінің алдын алу бойынша алдын-алу субъектілерінің өзара іс-қимылының ғылыми негізделген ережелері мен ұсынымдарын әзірлеу.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негізін қазақстандық және шетелдік авторлардың тиісті ғылыми еңбектерінде көрініс тапқан криминология, қылмыстық, қылмыстық-атқару, әкімшілік және отбасылық құқық, психология, педагогика, медицина ғылыми танымының әртүрлі салаларының жетістіктері құрайды.

Зерттеу объектісінің ерекшелігі әлеуметтік, логикалық-теориялық, статистикалық, салыстырмалы талдау, нормативтік құжаттар мен басқа да ақпарат тасығыштардың мазмұнды талдауы, қызметтік құжаттарды бақылау, жалпылау және талдау әдістерін пайдалануды алдын ала анықтады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы Анасының жаңа туған баланы өлтіруі қылымыстық құқық бұзушылығын әрекет немесе әрекетсіздік арқылы жасауды саралау бойынша осыған дейінгі жасалған ұсыныстар негізінде қоғамға қауіпті әрекетті азайту бойынша жаңартылған ескертпе шаралар бағдарламасы ұсынылады.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 100-бабында көзделген қылмыс құрамы талданады, сондай-ақ ғылыми әдебиетті, нормативтік актілерді, статистикалық материалдарды, өз бетінше алынған эмпирикалық деректерді жан-жақты зерделеу негізінде теориялық және қолданбалы сипаттағы мәселелер қаралады. Зерттеу жұмысының нәтижелерінің бірі медициналық нормаларды негізге ала отырып «жаңа туған бала» терминіне заңи тұрғыда анықтама берілген.

Зерттеу жұмысында жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмыстық құқық бұзушылығының қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері жан-жақты қарастырылған.

Қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар:

1. ҚР ҚК 100-бабының әрекеттерін саралау кезде сот-медициналық сараптаманың педиатриялық өлшемдеріне сәйкес айқындалатын сәбидің жаңа туылғандығын ескеру қажет. Жаңа туылған кезеңі өтіп кеткеннен кейін сәбиді өлтіру ҚР ҚК-нің 100-бабы бойынша сараланбайды, мұндай жағдайларда жауаптылық ҚК-нің 99-бабы бойынша туындайды. *Тергеу барысында қылмыстың дұрыс саралануы үшін жаңа туған бала жасының жоғарғы шегін заңнамалық деңгейде анықтау ұсынылады. Осыған байланысты, бала туылған сәттен бастап 28 тәулікке толғанға дейін жаңа*

туған бала болып санауды заңнамалық деңгейде анықтау ұсынылады.

Қарастырылып отырған қылмыс құрамының субъектісі – арнайы. Яғни, қылмыстың субъектісі баланы өзі дүниеге әкелген ана болып табылады. Қазақстан Республикасында заңнамалық тұрғыда «ана» түсінігі берілмеген.

Жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмыстық құқық бұзушылығын дұрыс саралау үшін қылмыстық заңнамаға «жаңа туған бала», «бала», «баланың анасы» ұғымдарының анықтамасын енгізген қажет деп санаймыз.

2. Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 100-бабындағы кейбір терминдердің «босану кезінде» деген сөздерді «физиологиялық босану басталған кезден» деген сөздермен, және «физиологиялық босану басталған кезден» деген сөздерден кейін «немесе босанғаннан кейін бірден» деген сөздермен өзгертілуін ұсынамыз.

Сондай-ақ, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 100-бабын жаңа туған баланы анасының *бірнеше рет өлтіруі, аса қатыгездікпен жаңа туған баланы анасының өлтіруі, екі немесе одан да көп жаңа туған баланы анасының өлтіруі* сияқты саралау белгілері көзделген 2-ші бөлікпен толықтыру қажеттігі туралы ұсыныс енгізіледі.

Анастың жаңа туған баласын өлтіру қылмыстық құқық бұзушылығы бойынша жауаптылықты күшейту мақсатында қылмыс субъектісінің бірнеше рет, аса қатыгездікпен, екі немесе одан да көп жаңа туған баланы өлтіргені үшін *төрт жылдан алты жылға дейінгі* мерзімге бас бостандығынан айыруды қарастыруды ұсынамыз.

3. Қазақстан Республикасы ҚК-на сәйкес қылмыс жасалған уақытта он төрт жасқа толған адамдар бірқатар қылмыстар үшін қылмыстық жауаптылыққа тартылады. Адамзат дамуының қазіргі кезеңінде акселерация кеңінен таралғаны белгілі, осыған байланысты жасөспірімдердің ерте жыныстық жетілу жағдайлары жиі кездеседі, бұл өз кезегінде ерте жыныстық қатынасқа әкеледі, бұл жағымсыз салдарға (ерте жүктілік) әкеледі, нәтижесінде олардан арылуға деген ұмтылыс орын алады.

Осыған байланысты, *14 жас*тан бастап қылмыстық жауапкершілік - жаңа туған баланы анасының өлтіруі көзделетін қылмыстар тізбесіне (ҚР ҚК 15-бабы) *енгізуін ұсынамыз.*

4. Жаңа туған баланы анасының өлтіруінің субъективті жағы қасақана ниетпен сипатталады. Ниет тікелей де, жанама да ниет түрінде көрінуі мүмкін. Ананың жаңа туған баласын өлтіруі - босану кезінде немесе одан кейін болғанына ерекше назар аудару керек. Қылмыс жасау ниетінің пайда болуының уақыт кезеңін белгілеу, оның кенеттен пайда болғанын немесе алдын-ала ойластырылғанын анықтау өте маңызды. Ананың эмоционалды жағдайын анықтау әрекетті қылмыстық-құқықтық бағалауда ерекше мәнге ие, өйткені бұл қылмыстық кодекстің 100-бабының диспозициясында көрсетілген «психо-травматикалық жағдай» сияқты жеңілдететін жағдайдың болуын анықтауға көмектеседі.

Осы баптың құрылымы субъектінің босанудан туындаған ерекше психоэмоционалды күйде немесе босану кезінде туындаған белгілі бір травматикалық жағдайда екенін анықтайды. Осының нәтижесінде оның жаңа

туған баласын өлтіру туралы шешім қабылдайды.

5. Жаңа туған баланы анасының өлтіруі қылмысын алдын алу мақсатында жергілікті әкімшіліктің әлеуметтік қамсыздандыру бөлімінің қызметкерлері, аумақтық жергілікті полиция инспекторлары және осы мәселеге қатысы бар мемлекеттік мекемелердің қызметкерлерінің жоспарланған аралау барысында қылмыстық құқық бұзушылыққа және девиантты мінез-құлыққа бейім ықтимал адамдарды анықтау қажет. Оларға қатысты біздің ойымызша, оларға уақтылы медициналық және өзге де әлеуметтік көмек көрсетілуі үшін ана мен баланы қорғау орталығында әйелдер консультацияларында есепке қою жөніндегі шараларды жүргізу қажет.

Жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмыстарымен күрес тиімді болу үшін автормен алдын алу шаралары анықталды. Келесі алдын алу шаралары ұсынылады:

- әлеуметтік-құқықтық;
- жас өспірім қыз балаларға;
- ата-аналары мен оқытушыларына қатысты тәрбиелік;
- медициналық-алдын-алу.

Бұл шаралар жаңа туған баланы анасының өлтіруінің алдын алуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелерінің ғылыми-тәжірибелік маңыздылығы - диссертацияда тұжырымдалған ғылыми және теориялық ережелерді, тұжырымдар мен ұсыныстарды енгізумен анықталады, бұл ішкі істер органдарының және жаңа туған балаларды өлтірудің алдын-алу бойынша басқа да алдын-алу субъектілерінің қызметін едәуір жақсартады.

Диссертациялық зерттеуде ұсынылған негізгі тұжырымдар қылмыстық құқықтың теориялық мәселелерін жетілдіруге көмектеседі.

Диссертация сонымен қатар алдын-алу субъектілерінің қызметіндегі шешілмеген мәселелердің сипаты мен көлемін анықтайды, зерттелетін қылмыс түрінің алдын-алу тиімділігін қамтамасыз ету үшін ғылыми және практикалық ұсыныстар беріледі.

Алынған нәтижелерді, біздің ойымызша, жаңа туған балаларды өлтіру қылмысын неғұрлым тез арада ашуға және алдын-алуға ықпал етуі мүмкін, сонымен қатар криминологияның жалпы теориясын одан әрі жетілдіруге және қылмыстың алдын-алудың жеке әдістерін жасауға бағытталған ғылыми зерттеулер барысында қолданыла алады; криминология, қылмыстық, қылмыстық-атқару құқығы және соған байланысты курстар бойынша оқу-әдістемелік құралдарды дайындау кезінде осы пәндермен арнайы курстар; оқу процесінде жоғары оқу орындарында құқық саласының мамандарын даярлау кезінде және құқық қорғау органдары қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарында пайдалануға болады.

Зерттеу нәтижелерінің сыннан өтуі. Зерттеудің қолданбалы сипаты эмпирикалық материалды жалпылау және талдау негізінде жаңа туған баланы анасының өлтіру қылмысының криминологиялық мәселелерін одан әрі жетілдіруге бағытталған нақты ұсыныстар тұжырымдауға мүмкіндік

берді.

Диссертациялық зерттеу Alikhan Bokeikhan University қылмыстық-құқықтық кафедрасында даярланды, рецензияланды және талқыланды. Диссертация бойынша 7 ғылыми мақала жарияланды:

1 мақала «Scopus» компаниясының мәліметтер базасына кіретін халықаралық ғылыми басылымда: Medicine and Law Volume 40: 4 issues will appear in 2021, 497 – 518, Newborn child murder by mothers: Criminal and forensic issues;

4 мақала Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті журналында:

Анасының жаңа туған баланы өлтіруінің қылмыстық құқықтық ерекшеліктері, Халықаралық ғылыми журнал «Қазақстанның ғылымы мен өмірі» №6 (67) 2018, Астана 2018 ж. 23-24 б.;

Особенности уголовной ответственности за убийство матерью новорожденного ребенка в Казахстане и прибалтийских странах, Халықаралық ғылыми журнал «Қазақстанның ғылымы мен өмірі» №7/2 2019, Алматы 2019 ж. 19-21 б.;

Убийство матерью новорожденного ребенка:уголовно-правовые и криминологические проблемы, Халықаралық ғылыми журнал «Қазақстанның ғылымы мен өмірі» №12/1 2020, Алматы 2020 ж. 35-39 б.;

Профилактика убийства матерью новорожденного ребенка: уголовно-правовые и криминологические аспекты, Халықаралық ғылыми журнал «Ғылым» N1 (68) 2021, Алматы 2021 ж. 60-66 б.;

1 мақала халықаралық ғылыми конференцияларда: Современные проблемы государства и права: сборник материалов II Всероссийской (национальной) научно-практической конференции с международным участием, 12 декабря 2019 г. / [под общ. ред. Р. А. Прощальгина]; АНОО ВО Центросоюза РФ «СибУПК». – Новосибирск, 2019,259-264, Профилактика и криминологическая характеристика убийства матерью новорожденного ребенка;

1 мақала «Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университетінің хабаршысы» халықаралық журналында жарық көрді: ҚазИГЗУ жаршысы 39том, № 3 (2018),92-94 б., Уголовно-правовые особенности убийства матерью новорожденного ребенка.

Зерттеу жұмысының құрылымы. Зерттеу жұмысының құрылымы белгілер мен қысқартулардан, кіріспеден, үш бөлімнен, 9 бөлімшеден, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады.